

Silver-MONICA studien i norra Sverige.

Norra Sveriges MONICA studie (MONItoring of trends and determinants in CARdiovascular disease) är världsunik med avseende på tid (start 1986) och kvalitet (ensartad metodologi sedan start). Åtta tvärsnittsstudier har genomförts i Norr- och Västerbotten mellan 1986 och 2022 med sammanlagt ≈13 400 unika deltagare (≈70% deltagande), och vår avsikt är att upprepa studien regelbundet. 1999 återundersöktes tidigare deltagare och 6 108 deltagare har minst två undersökningstillfällen. Deltagarna har besvarat enkäter, och antropometri, blodtryck och kolesterol har mätts med likartad teknik. Majoriteten genomgick ett oralt glukostoleranstest (OGTT) och ett stort antal biomarkörer har analyserats. Samkörning mot Socialstyrelsens dödsorsaks- och slutenvårdsregister har nyligen utförts (2022).

Silver-MONICA studien genomfördes mellan 2016 och 2019 och MONICA deltagare med minst två tidigare MONICA undersökningar, senast 1999, och som var 80 år eller mer kontaktades för en extensiv undersökning i hemmamiljö. Kognition, depression, delirium, livskvalitet, nutrition, fysisk aktivitet, fall och fallrädsla skattades. Funktionsförmåga testades med gångtest och aktivitetsmätare. Tidigare livshändelser och sjuklighet dokumenteras och antropometri och blodtryck mättes och blodprover togs.

Totalt 1595 deltagare vid återundersökningen 1999 hade potentialen att bli 80 år eller äldre mellan 2016 och 2019, men 706 av dem hade avlidit innan 2016 och av återstående 889 deltog 541 (61%, ytterligare 8% avled innan kontakt).

Demenssjukdom har identifierats hos både deltagare (n=541) utifrån undersökningsfynd och skattningar och bland avlidna deltagare (n=706) utifrån dödsorsaksdiagnoser (F00-F04). Sammanlagt 344 fall har identifierats som har validerats och klassificerats mot journalhandlingar. Detta resulterade i 128 individer med Alzheimer's demens (37.2%), 130 individer med vaskulär demens (37.8%) och 59 individer med blandad bild (17.2%). Resterande är fördelade på mer ovanliga typer med endast ett fåtal individer per diagnos.

Baslinjedata från 1999 och den tidigare undersökningen (1986 eller 1990 eller 1994) har bearbetats. Förekomst av prediabetes, diabetes och hypertoni har kodats enligt internationella riktlinjer. Diabetesförekomst har baserats på fynden vid OGTT (som utfördes i ca 60%) och enkätuppgift om specifik medicinering. Hypertoni är kodat utifrån blodtrycksnivåer och eventuell antihypertensiv medicinering. Utbildningsnivå har klassificerats som universitetsutbildning eller motsvarande eller lägre utifrån enkätdata.

Allt fler forskare engageras i projektet och aktiviteten under 2024 har varit hög. Postdoc Albin Almewall analyserar prediktorer, dels för att överleva fram till återundersökningen 2016 och dels för att leva ett rikt liv som 80+ åring. Doktorand Anna Awad analyserar associationen mellan fallrädsla och frontallobsdemens, och kommer under 2025 analysera association av skadligt alkoholbruk (biomarkören PEth) i medelåldern för uppkomst av demens. Detta har möjliggjorts tack vare anslag från Demensfonden, och vi väntar nu på kompletterande analys av PEth i prover från återundersökningen 2016. Postdoc Lena Holmlund har påbörjat ett projekt rörande kardiovaskulär sjukdom i medelåldern och risk för demenssjukdom med fokus på förmaksflimmer. Det senare projektet berikas av analys av cirkulerande nivåer av markörer för hjärtskada (troponin) och belastning (NTproBNP), vilket har möjliggjorts tack vare anslag från Demensfonden. Två masteruppsatser inom läkarprogrammet har slutförts under hösten 2024, Lael har skrivit om association till depression i hög ålder, och Marta har analyserat betydelsen av nedsatt njurfunktion för uppkomst av demenssjukdom.

Denna unika studie hade inte varit möjlig utan starkt stöd från Demensfonden och andra finansiärer, för vilket jag som Principal Investigator vill uttrycka min stora tacksamhet.

Umeå 2024-12-18
Stefan Söderberg
Professor Överläkare
Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin
Umeå universitet